

"צעדת השיבה הגדולה": תמונת מצב, מאזן ביניים וצפי להמשך (עדכני ל-9 באפריל 2018)

10 באפריל 2018

עיקרי תמונת המצב

לאחר הכנות, שנמשכו כחודשיים, החלו ביום שישי 30 במרץ 2018 ("יום האדמה") אירועי "צעדת השיבה הגדולה"¹. במסגרת האירועים הללו מתנהלות הפגנות המונים (בימי שישי) מלוות בחיכוכים אלימים, מתמשכים ומבוקרים עם צה"ל בקרבת הגבול. ההפגנות, החיכוכים האלימים, וניסיונות לפיגועים בקרבת הגדר הנלווים אליהם, צפויים להימשך מספר שבועות, לפחות עד ל"יום הנכבה" ב-15 במאי 2018. ב"יום הנכבה" או בסמיכות זמנים לו, אמורים האירועים להגיע לשיא העלול להתבטא להערכתנו בצעדת המונים לעבר ישראל ובהחרפת הפרובוקציות הצבאיות.

◀ ב"צעדת השיבה הגדולה" ממלאת חמאס תפקיד מרכזי. בשלב ההכנות לצעדה העדיפה חמאס, שלא להציב עצמה בקדמת הבמה ולהציג את האירועים כיוזמה של פעילים עזתיים, שאינם משתייכים לחמאס. אולם במהלך אירועי הצעדה. בפועל (לא באופן מוצהר) נטלה חמאס את המושכות לידיה והפכה לכוח המרכזי המקדם את "צעדת השיבה הגדולה" ומעניקה לה את המעטפת הארגונית, הלוגיסטית, המדינית וההסברתית. במהלך האירועים המחישה חמאס, כי למרות מצבה האסטרטגי הקשה יש ביכולתה לארגן ביעילות את הציבור הרחב ברצועה וכי בדרך כלל הציבור העזתי נשמע לה ולהנחיותיה, גם במחיר אבידות בנפש.

◀ עד כה מסתמן דפוס של הפגנות רחבות היקף המתבצעות בימי שישי (קרוב ל-40,000 מפגינים ב-30 במרץ 2018; קרוב ל-20,000 ב-6 באפריל 2018). בשאר הימים הגיע מספר המפגינים לכמה מאות (אך עלול לעלות לקרוב ל-1,000). המפגינים פועלים במספר מוקדים לאורך הגדר (בין חמישה לשמונה). בחזית ההפגנות עומדים מפגינים צעירים, ביניהם גם פעילי חמאס וארגוני טרור נוספים, היוזמים פרובוקציות אלימות נגד צה"ל בחסות המפגינים המשמשים להם כ"מגן אנושי" (למשל: ניסיונות חדירה לשטח ישראל; פעילות חמושים בקרבת הגדר; השלכת מטענים ורימוני יד; יידוי אבנים וניסיונות חבלה בגדר). כוחות צה"ל, שנפרסו בקרבת הגדר, לא אפשרו למפגינים לחדור לשטח ישראל ולהפך את ריבונותה ומנעו פגיעה בגדר ובתשתיות הביטחון שלאורכה.

¹ על ההכנות ל"צעדת השיבה הגדולה" ראו פרסומי מרכז המידע מ-11 בפברואר 2018, 7 במרץ 2018 ו-27 במרץ 2018.

פלסטינים מחבלים בגדר הביטחון (חשבון הטוויטר PALINFO, 7 באפריל 2018)

מימין: תיק שנתפס ע"י כוחות צה"ל סמוך לגדר הביטחון. בתיק נמצאו בקבוקי תבערה (דף הפייסבוק שמש ניז, 3 באפריל 2018). משמאל: תמונת פרופיל של גולש עזתי לקראת אירועי "יום האדמה" עם אקדח ולוגו של "צעדת השיבה הגדולה". הכיתובית: "אני חוזר" (דף הפייסבוק של אבו אסאמה אחמד, 28 במרץ 2018)

◀ **סיכום הנפגעים הפלסטינים עד כה:** על פי הודעת משרד הבריאות הפלסטיני נהרגו 29 פלסטינים. למספר זה יש לצרף שתי גופות פלסטינים המצויות בידי ישראל ופלסטיני נוסף, שנפטר מפצעיו ב-10 באפריל. המספר הכולל (עדכני ל-10 באפריל) הינו 32 הרוגים. בבדיקה ראשונית של זהות ההרוגים זהו 19 (כ-60%) כפעילי ארגוני טרור. מרבית פעילי הטרור שנהרגו (13 מתוך 19) זהו כמשתייכים לחמאס והשאר לארגוני טרור נוספים. מרבית ההרוגים (22) נהרגו ביום הראשון של האירועים (יום שישי 30 במרץ 2018) ומקצתם (תשעה) נהרגו ביום שישי שלאחר מכן (6 באפריל). שניים נוספים נהרגו בהפגנות במהלך השבוע. מרבית ההרוגים מצאו מותם בפעילות אלימה בקרבת הגדר וכמה מהם במהלך ניסיונות פיגוע (הערה: מסמך מפורט המסכם את זיהוי ההרוגים יצא בנפרד, בתום בדיקות, שמקיים מרכז המידע).

מימין: הלוויית פארס אלרקב, פעיל צבאי בארגון הג'האד האסלאמי בפלסטין, שנערכה בח'אן יונס (פאלטודי, 2 באפריל 2018). משמאל: הלוויית עבד אלקאדר אלחואג'רי, פעיל בזרוע הצבאית של החזית הדמוקרטית לשחרור פלסטין, במחנה הפליטים נציראת שבמרכז הרצועה (דניא אלוטן, 31 במרץ 2018)

חמאס ושאר ארגוני הטרור המעורבים בצעדה הקפידו עד כה להכיל את החיכוכים האלימים ולתחם אותם אל קרבת הגדר. שני הצדדים, חמאס וצה"ל, נמנעו עד כה ממהלכים מסלימים העלולים להפוך את החיכוכים המקומיים לאורך הגדר לעימות כולל. אחד הביטויים לכך הוא, שחמאס לא שיגרה רקטות בתגובה לעשרות ההרוגים בעוד שצה"ל נמנע מלתקוף יעדים בעומק הרצועה בתגובה על הפרובוקציות בקרבת הגדר בהם השתתפו פעילי חמאס וארגוני טרור אחרים. זאת ועוד, על פיגוע של הנחת שני מטעני חבלה על הגדר בצפון הרצועה ועל פיגוע ירי שהתכוונה לבצע חוליית טרור ב-30 במרץ 2018, הגיב צה"ל בתקיפה אווירית נגד יעדי חמאס ויעדי טרור נוספים מבלי לחרוג מהאופי השגור של התגובות לפיגועים מסוג זה. עם זאת ככל שימשכו החיכוכים האלימים והפרובוקציות של חמאס ושאר הארגונים, בעיקר "ביום השיא" של ה-15 במאי 2018, כך גדלים הסיכויים למיסקלקולציה, שתוביל להסלמה (ראו בהמשך).

מאזן הביניים עד כה

◀ את מאזן הביניים עד כה יש לבחון על רקע המטרות, אשר להערכתנו הציבו לעצמם מארגני הצעדה ובפרט חמאס המהווה את הגורם הדומיננטי:

◆ **ברמה ההצהרתית** נועדו האירועים לשרת מטרה תודעתית של הצפת מה שמכנים הפלסטינים "זכות השיבה" של הפליטים הפלסטינים לשטח ישראל. זאת, בין השאר, באמצעות מיצגים, התבטאויות והצגת תמונות של המוני פליטים מהרצועה הנוהרים לגדר הגבול עם ישראל ומנסים "לפרוץ את הגדר" להיכנס אליה. מוטיב זה תפס מקום מרכזי בהסברה, שליוותה את אירועי "צעדת השיבה הגדולה" עד כה. החתירה להמחיש את "זכות השיבה" ע"י פריצת הגדר עומדת בסתירה למסר ההסברתי (הכוזב), שהצעדה תתבצע בדרכי שלום תוך הימנעות מאלימות (בניגוד מובהק למה שארע בשטח הלכה למעשה).

◆ **ברמה המעשית** נועדה הצעדה בראיית חמאס להסיט את תשומת הלב מהמצוקה האסטרטגית שלה ולהשיג מספר מטרות: "שחרור קיטור" של הציבור העזתי בכלל, ושל הצעירים בפרט, לאור מצוקת היום-יום הקשה והפניית התסכול שלהם לעבר העימות עם ישראל; הצבת אתגר מעשי בפני

ישראל, באמצעות פרובוקציות מתמשכות בקרבת הגדר בהיקף ולאורך זמן, שהיא אינה רגילה אליו (תוך לקיחה בחשבון של אבידות הכרוכות בכך); **הערמת קושי בפני אבו מאזן**, בתקווה שהצעדה תמנע ממנו להטיל סנקציות נוספות על רצועת עזה; **הפעלת לחצים עקיפים על מדינות ערביות** באמצעות "הרחוב" האוהד את הפלסטינים, ובמרכזם **מצרים וסעודיה**, שיחסייהם עם חמאס בעייתיים; השגת **אהדה בקרב דעת הקהל הבינלאומית**, ובעיקר מדינות אירופה, וזאת **כמענה למדיניותו העוינת של הנשיא טראמפ כלפי הפלסטינים**.

◀ על רקע המטרות הללו **מאזן הביניים** של הצעדה, ובפרט של חמאס **הינו, להערכתנו, מעורב:**

◆ **ההישגים עד כה:** חמאס הצליחה להניע ציבורים רחבים (עשרות אלפים) **"לשחרר קיטור"**, שהצטבר מזה זמן רב ברצועה בשל המצב הכלכלי המחמיר תוך **יצירת זיקה בין המצב הכלכלי הקשה ברצועה לבין הסלמה בסכסוך עם ישראל** (יחיא אלסנאור: "עזה לא תרעב... אם נתפוצץ הפיצוץ יהיה על פניה של ישראל"); במישור הממשלי והארגוני הוכיחה חמאס יכולתה **לארגן מחאה אזרחית רחבת היקף תוך גיוס, הנעה וארגון** של עשרות אלפי פלסטינים (תוך שיגור מסר לאבו מאזן ולישראל שהציבור תומך בה); **בשטח הציבו האירועים אתגר בפני צה"ל, שחייב אותו להערכות בלתי שגרתית** מול תופעה של התפרעויות המוניות מלוות בפרובוקציות בהם השתתפו פעילי חמאס וארגוני טרור נוספים; **במישור המדיני וההסברתי קיבלה הצעדה תהודה בתקשורת העולמית** והשיגה תגובות אוהדות בעיקר ממדינות מערב אירופאיות ומגורמי האו"ם (במידה רבה בשל ירי צה"ל, שנתפס כבלתי מידתי וגרם לאבידות רבות בקרב הפלסטינים)². כל זאת תוך **הצלחה של חמאס להכיל את האירועים ולתחום אותם לזירה מוגבלת בקרבת הגדר, תוך הימנעות מהסלמה עם ישראל ומהידרדרות לעימות כולל, גם לנוכח הנפגעים שנגרמו לפלסטינים**.

◆ **הכישלונות והבעייתיות עד כה:**

- המטרה המרכזית של **העלאת "זכות השיבה" לתודעת דעת הקהל הבינלאומית והבינערבית לא הושגה**. כלי התקשורת בעולם ומדינות שתמכו בפלסטינים התמקדו **בחינוך האלים עצמו ובמה שנתפס על ידם כתגובותיה הבלתי מידתיות של ישראל ולא במטרה התודעתית של הצפת "זכות השיבה"**, שהצעדה נועדה לקדם. **במישור המדיני נכשלו מאמצי הפלסטינים (ומדינות ערביות) להשיג החלטה אופרטיבית של מועצת הביטחון של האו"ם לחקירת האירועים**, במידה רבה בשל התייצבותה של ארה"ב מאחורי ישראל.
- **בשטח**, לא עלה בידי חמאס והמפגינים עד כה **לזכות בהישגים מעשיים**, שאותם ניתן יהיה למנף **להישגים תודעתיים** (כגון פריצה לשטח ישראל, פגיעה בחיילי צה"ל, שיבוש חיי היום-יום של תושבי עוטף עזה). **בזירה הפנים-פלסטינית** לא הצליחה הצעדה לחולל אירועי הזדהות רחבי היקף ביהודה ושומרון (בטלוויזיה הפלסטינית הנשלטת ע"י הרשות הפלסטינית זכו

² תגובות גורמי או"ם והתגובות בתקשורת המערבית התעלמו בדרך כלל מהניסיון לפרוץ לשטח ישראל ולהפר את ריבונותה, מהאלימות הרבה, שהופגנה באירועים וממרכזיותם של פעילי חמאס ושאר ארגוני הטרור בייזום החיכוכים האלימים.

האירועים לסיקור תקשורתי (דל); **בזירה הבינערבית** לא הצליחו האירועים להביא לגילויי סולידאריות משמעותיים במדינות ערב. נהפוך הוא, **מחמד בן סלמאן, יורש העצר הסעודי**, שגילה גישה צוננת כלפי האירועים בעזה, הצהיר במהלך ביקורו בארה"ב כי לישראלים זכות למדינה משלהם, **הצהרה העומדת בסתירה מוחלטת ל"זכות השיבה"** החותרת לשנות את אופייה הדמוגרפי של ישראל ולהביא לחיסולה כמדינת לאום בעלת אופי יהודי³.

צפי להמשך

◀ נראה לנו, כי חמאס ומארגני האירוע **יעשו מאמץ לשמר מתיחות מתמשכת בין רצועת עזה לישראל** לפחות עד ל-15 במאי 2018. זאת באמצעות השקעת מאמצים להניע קהלים גדולים להגיע לעבר גדר הגבול **ומניעת "התרופפות" ו"ירידת המתח" בקרב הציבור העזתי**. ההפגנות תמשכנה להתמקד בימי שישי ובימי ציון פלסטינים מיוחדים (כגון "יום האסיר"). במקביל **תמשכנה הפרובוקציות האלימות נגד צה"ל לאורך הגדר תוך חיפוש אחר "דרכים יצירתיות" לייצר סוגים חדשים של פעילות תודעתית**, למשל: שריפות המוניות של דגלי ישראל; נשיאת אלפי דגמים של "מפתחות השיבה"; הפעלת אזעקות באמצעות רמקולים; שימוש בזיקוקי דינור; הבאת זקנים, נשים וטף במשאיות לקרבת הגבול; נשיאת לפידים לאורך הגבול).

◀ להערכתנו, **בשיא האירועים** (בסביבות "יום הנכבה" ב-15 במאי, ומועד העברת שגרירות ארה"ב לירושלים ב-14 במאי) **עלולים חמאס וארגוני טרור נוספים לנסות ולבצע פעולות יוצאות דופן**, למשל - **הנעת מספר גבוה יותר של תושבים לקרבת הגבול ומאמץ להוציא לפועל פריצות המוניות לשטח ישראל לאורך הגדר כדי להציג "תמונת ניצחון"**; כמו כן צפוי שחמאס יגביר את מינון הפניות לפלסטינים תושבי יהודה ושומרון ויקרא להם להצטרף לאירועים ולבצע הפרות סדר אלימות ופיגועים.

◀ כפועל יוצא מכך, תיתכן לקראת יום השיא **הסלמת החיכוכים האלימים של המפגינים עם צה"ל** (גם במחיר עלייה במספר ההרוגים הפלסטינים, מחיר שאותו חמאס מוכנה לשלם). **כמו כן תיתכן פעילות צבאית חריגה של חמאס וארגוני טרור אחרים כ"אקורד סיום"** (ירי רקטות?), תוך **הליכה על הסף והסתכנות בתגובה ישראלית בוטה**. להערכתנו, **ככל שמאזן הכישלונות יגבר על ההישגים כך תגבר המוטיבציה של חמאס ושל הארגונים הנוספים לבצע מהלך שתהיה לו תהודה תקשורתית רבה, ואשר יוביל ל"תמונת ניצחון"**.

³ במהלך ביקורו בארה"ב קיים מחמד בן סלמאן ראיון עם ג'פרי גולדברג, העורך הראשי של מגזין אטלנטיק. ג'פרי גולדברג שאל אותו האם הוא מאמין שלעם היהודי יש את זכות למדינת-לאום, לפחות בחלק משטחה של ארץ אבותיהם. מחמד בן סלמאן השיב: "I believe that each people, anywhere, **has a right to live in their peaceful nation**. I believe the Palestinians and the Israelis **have the right to have their own land**" (the Atlantic, April 2 2018).

תמונת הפרופיל של חשבון הטוויטר פאלאינפו המזוהה עם חמאס מציגה כרזה המעודדת פריצת הגדר למען אלאקצא: "שבים # אני חוזר" (חשבון הטוויטר PALINFO, 8 באפריל 2018)

מבנה העבודה

◀ עבודה זאת כוללת את הפרקים הבאים:

◆ מאפייני האירועים עד כה:

- סיכום האירועים
- הערכות צה"ל ומדיניותו
- הפגנת 30 במרץ וספיחיה
- הפגנת 6 באפריל וספיחיה
- ההיערכות הרפואית
- מספר ההרוגים ושיעור פעילי הטרור בהם
- מעורבות חמאס
- הסתה לאלימות ולשנאה
- התבטאויות בולטות של בכירי חמאס
- ארגון האוכלוסייה
- גילויי ביקורת בקרב התושבים והמארגנים
- תוכניות להמשך

◆ ממדי התמיכה החיצונית:

- הרשות הפלסטינית
- ישראל ומדינות ערביות הגובלות עמה
- הזירה הבינלאומית

מאפייני האירועים עד כה

סיכום האירועים

◀ לאחר כחודשיים של הכנות לוגיסטיות, ארגוניות ותקשורתיות יצאו אירועי "צעדת השיבה הגדולה" לדרך. עד כה בוצעו **שתי הפגנות נרחבות** על גבול רצועת עזה ישראל בימי שישי. בשתי ההפגנות הללו השתתפו **כמה עשרות אלפי פלסטינים** (המספר המוערך הוא קרוב ל-60,000 משתתפים, מהם קרוב ל-40,000 ביום שישי הראשון של ההפגנה). בין ימי שישי התקיימו מספר הפגנות מקומיות בסדר גודל קטן (כמה מאות מפגינים עד לכ-1,000). במהלך ההפגנות היו ניסיונות של פלסטינים לחצות את הגדר, להניח מטענים ולהתעמת עם כוחות צה"ל.

◀ משרד הבריאות הפלסטיני דיווח על 29 הרוגים בהפגנות וכ-1,200 פצועים מירי חי של צה"ל ומירי אמצעים נגד הפגנות. 79 מהם הוגדרו במצב קשה. בנוסף לכך, **מצויות שתי גופות בידי ישראל**. הלוויות ההרוגים התקיימו ברצועת עזה בשקט יחסי. נראה כי קיימת הבנה בקרב מארגני האירועים, שלא להתיש את הציבור העזתי לאורך זמן ולגייסו בימי שישי ובמועדי אזכור ספציפיים, **עד להגעה לשיא האירועים המתוכנן ב-15 במאי 2018 "יום הנכבה"**.

מחנה אוהלים שהוקם מזרחית לעזה לקראת תחילת הצעדה (ופא, 30 במרץ 2018)

◀ למרות מאזן הביניים המורכב, כפי שנותח לעיל, **מתגאה חמאס בהישגי צעדת השיבה הגדולה עד כה** ומשבחת את הסולידריות שבינה לבין תושבי הרצועה. **אסמאעיל הניה, ראש הלשכה המדינית של חמאס**, אמר כי העם הפלסטיני "זעזע את ביטחונה של ישראל" (אתר חמאס, 7 באפריל 2018). **אחמד בחר, סגן יו"ר המועצה המחוקקת מטעם חמאס**, אמר כי זכות השיבה היא "זכות קדושה" והדגיש, כי פעילויות ימשכו למרות תגובת ישראל (קדספרס, 8 באפריל 2018). **יחיא אלסנואר, ראש הלשכה המדינית של חמאס ברצועה**, אמר בעת ביקור באחד ממוקדי ההפגנות כי תושבי הרצועה יצאו נגד הכיבוש ולא נגד ההתנגדות (אלג'זירה, יוטיוב, 6 באפריל 2018).

הערכות צה"ל ומדיניותו

◀ קודם להפגנות ב-30 במרץ 2018 **נערכו כוחות ישראליים מתוגברים לאורך הגבול עם רצועת עזה** והתכוננו לעימותים אלימים עם מפגינים וניסיונות לחבל בגדר הביטחון ואף לחצות אותה. יחידות נוספות הועמדו אף הן בכוננות. עשרות צלפים נפרסו לאורך הגדר מול מוקדי החיכוך במטרה לסכל נקודתית כל ניסיון של פלסטינים **לבצע ירי בחסות ההפגנות, להניח מטענים לחבל בגדר הביטחון או לחדור לישראל** (כפי שאירע בפועל). גדר תיל נוספת הוצבה מאחורי גדר הקבע כדי למנוע כניסה לשטח ישראל. כמו כן הצטיידו הכוחות באמצעים לפיזור הפגנות (כלי התקשורת הישראליים).

◀ על פי כלי התקשורת הישראליים מדיניות הפתיחה באש של צה"ל הוגדרה כירי במטרה להרוג כל חמוש שיאיים על החיילים. כמו כן התירה מדיניות הפתיחה באש ירי צלפים נקודתי לעבר כל מי שיתקרב לגדר במטרה לחדור לשטח ישראל. המרחק המותר להגעה מהגדר הוגדר כמאה מטרים וההוראות שניתנו היו לירות לעבר פלג הגוף התחתון בלבד (הארץ, 8 באפריל 2018).

כוחות צה"ל נערכים בקרבת גבול רצועת עזה (דובר צה"ל, 31 במרץ 2018)

הפגנת 30 במרץ וספיחה

◀ הפגנות יום שישי 30 במרץ 2018 ("יום האדמה") היוו **פתיחה של האירועים**. החל משעות הבוקר נאספו קרוב ל-40,000 מפגינים ביניהם נשים וילדים במאהלים, שהוכנו מראש, בשמונה מוקדים עיקריים. המפגינים הבעירו צמיגים ויידו אבנים לעבר כוחות הביטחון ולעבר גדר הביטחון. **האירועים האלימים שימשו הזדמנות עבור פעילי חמאס וארגוני טרור נוספים לנסות לחצות את גדר הביטחון ולפגוע בתשתיות ביטחוניות ישראליות שעל גבול הרצועה**. לקראת שעות הערב התפזרו רוב המפגינים ובשטח נשאר כמה עשרות בלבד (דובר צה"ל וכלי התקשורת הישראליים, 31 במרץ 2018). במהלך הפעילות ב-30 במרץ **נהרגו 19 מפגינים** חלקם **במהלך במסגרת ניסיונות חדירה לישראל**.

מימין : מפגינים פלסטינים סמוך לגדר הביטחון. משמאל : עימותים עם כוחות צה"ל סמוך לגדר הביטחון (דף הפייסבוק של אלרסאלה, 30 במרץ 2018)

בכירי חמאס, אסמאעיל הניה (מימין) ויחיא אלסנאר (משמאל), באירועי "צעדת השיבה הגדולה" (דף הפייסבוק של אלרסאלה, 30 במרץ 2018)

◀ ב-30 במרץ 2018 בשעות הערב סיכל כוח צה"ל פיגוע ירי שהתכוונה לבצע חוליית טרור באזור גדר הביטחון הצפון רצועת עזה. שני פלסטינים התקרבו לגדר וירו לעבר כוחות צה"ל. כוח שהיה במקום הגיב באופן מידי בירי נשק קל וירי טנק לעבר הפלסטינים ועמדות חמאס באזור. במהלך בוצע ירי של כלי טיס. לא היו נפגעים ולא נגרם נזק (דובר צה"ל, 31 באפריל 2018). כלי התקשורת הפלסטינים דיווחו על תקיפה של עמדות תצפית של חמאס, עמדה של הג'האד האסלאמי בפלסטין ועוד (ח'בר עאג'ל, 30 במרץ 2018).

◀ בימים שלאחר מכן נערכו הפגנות על גבול רצועת עזה. ההפגנות התקיימו בהיקף מצומצם והשתתפו בהם כמה מאות מפגינים. כמו כן בוצעו מספר ניסיונות לחצות את גדר הביטחון. ב-5 באפריל 2018 בשעות הלילה ירה כלי טיס של חיל האוויר לעבר מחבל חמוש בסמוך לגדר הביטחון בצפון רצועת עזה. בשעות הצהרית התפתחו עימותים בין מפגינים לבין כוחות צה"ל. מספר פלסטינים נפצעו (ynet, 5 באפריל 2018).

הפגנת 6 באפריל וספיחיה

◀ בעקבות אירועי 30 במרץ והלקחים שהופקו מהם, פרסם מנגנון ביטחון הפנים של חמאס ברצועה הוראות ביטחון למפגינים. בין השאר הוא הורה להם להימנע מלבוש בולט, להסתיר את תווי הפנים, לא לצלם או להשתמש בטלפונים חדישים (דף הפייסבוק של ביטחון הפנים, 4 באפריל 2018). במקביל פורסמה קריאה

לעשות שימוש נרחב בהבערת צמיגים כדי ליצור מסך עשן כבד, שיקל על הפרובוקציות האלימות בקרבת הגדר ויקשה על הצלפים הישראליים. כמו כן נקראו המפגינים להשתמש במראות, שנועדו לסנוור את כוחות צה"ל. נמסר כי מארגני הצעדה הגיעו להסכם עם חברות גדולות להעברת כמויות גדולות של צמיגים למוקדים שונים ברצועה (אלאקצא, 5 באפריל 2018).

איסוף מאסיבי של צמיגים במזרח עזה לשימוש בצעדת השיבה הגדולה (בעזה דיווחו על איסוף של 10,000 צמיגים) (חשבון הטוויטר PALINFO, 6 באפריל 2018)

◀ בהפגנות ב-6 באפריל ("יום השישי של הצמיגים") השתתפו כ-20,000 מפגינים, שפעלו בחמישה מוקדים. המוקדים העיקריים היו **עזה וח'אן יונס**. צה"ל הכריז על השטח כשטח צבאי סגור. בצה"ל העריכו כי המספר הנמוך יותר הוא תוצאה של ההרתעה שיצרו כוחות צה"ל. לדברי דובר צה"ל פלסטינים רבים ויתרו על בואם ואלה שהגיעו נזהרו שלא להתעמת עם חיילי צה"ל. יחד עם זאת הצביע דובר צה"ל על **תופעה של שליחת ילדים קדימה וציין כי צה"ל נזהר שלא לפגוע בהם** (דובר צה"ל, 6 באפריל 2018). במהלך האירועים ירה צה"ל פחות אש חיה ועשה שימוש נרחב יותר באמצעים נגד הפגנות (הארץ, 8 באפריל 2018).

מימין: מפגינים בעזה מכינים בליסטראות כדי לייזות סלעים לעבר כוחות צה"ל (דף הפייסבוק של אלרסאלה, 6 באפריל 2018). משמאל: מפגינים מעזה מכינים מראות כדי לסנוור את כוחות צה"ל (דף הפייסבוק של אלרסאלה, 2 באפריל 2018)

ילדים ונשים סמוך לגדר הביטחון ברצועה במהלך הפגנות ה-6 באפריל 2018
(פאלטודי, 6 באפריל 2018)

קריקטורות של עלאא' אללקטה מעזה המעודדות שימוש בצמיגים. מימין: "צעדת השיבה" (יום) שישי של צמיגים" (דף הפייסבוק של עלאא' אללקטה, 5 באפריל 2018). משמאל: "יום) שישי של צמיגים" (דף הפייסבוק של עלאא' אללקטה, 4 באפריל 2018)

למרות הירידה בכמות המפגינים במהלך 6 באפריל, עלתה ביום זה עצימות העימותים האלימים, שבין המפגינים לבין כוחות הביטחון הישראליים. בחסות עשן הצמיגים. בוצעו שמונה ניסיונות להשליך מטענים כמו כן הושלכו בקבוקי תבערה ומספר ניסיונות לחתוך את הגדר. כוחות צה"ל מנעו את הפעילות. כמו כן בוצעו במהלך האירועים מספר ניסיונות של מפגינים לחצות את גדר הביטחון. באירועים נהרגו תשעה פלסטינים (שבעה נהרגו במהלך העימותים ושניים מתו מאוחר יותר מפציעיהם). בין ההרוגים נער בן 13 ועיתונאי (דובר צה"ל וכלי התקשורת הישראליים, 6 באפריל 2018). ב-7 באפריל 2018 איתר כוח צה"ל רימון באזור מעבר קרני במרכז רצועת עזה. הרימון הושלך ב-6 באפריל משטח הרצועה בכוונה לפגוע בכוחות צה"ל (דובר צה"ל, 7 באפריל 2018).

פלסטינים מחבלים בגדר המערכת ברצועה (חשבון הטוויטר PALINFO, 7 באפריל 2018)

מימין: הבערת צמיגים מזרחית לג'באליא (חשבון הטוויטר PALINFO, 6 באפריל 2018).
משמאל: מפגין פלסטיני שורף את דגל ארה"ב סמוך לגדר (צפא, 6 באפריל 2018).

פלסטינים מניפים סכין ובקבוק תבערה במתחם הצעדה מזרחית לח'אן יונס
(חשבון הטוויטר PALINFO, 5 באפריל 2018)

◀ ב-8 באפריל 2018 בשעות אחר הצהריים חצו שלושה פלסטינים את גדר הביטחון בצפון רצועת עזה. לאחר שהייה קצרה בשטח ישראל הם שבו על עקבותיהם. טנקים של צה"ל ירו לעבר השלושה. לאחר סריקות שנערכו במקום **אותרו שני מטענים מאולתרים שהונחו על ידם**. בתגובה לחדירת המחבלים תקפו כלי טיס של חיל האוויר מטרה במתחם צבאי של חמאס בצפון רצועת עזה (דובר צה"ל, 9 באפריל 2018). כלי תקשורת פלסטינים דיווחו על תקיפת מוצב של הזרוע הצבאית של חמאס בבית לאהיא שבצפון הרצועה (פאל די אף, 9 באפריל 2018).

ההיערכות הרפואית

◀ **מארגני הצעדה וחמאס הביאו בחשבון כי לנוכח החיכוכים האלימים הצפויים יהיו נפגעים לצד הפלסטיני והם נערכו לקראת תסריט שכזה.** טרם תחילת האירועים מסר **איאד אלבזם, דובר משרד הפנים ברצועת עזה,** כי מנגנוני הביטחון ומערכת הבריאות ברצועה נמצאים בכוננות וכי הם פרוסים ברחבי הרצועה כדי להגיש תמיכה וסיוע לציבור (חשבון הטוויטר סמא, 30 במרץ 2018).

בית חולים שדה, שהקים הסהר האדום הפלסטיני במזרח רצועת עזה לטיפול בנפגעים (חשבון הטוויטר PALINFO, 5 באפריל 2018)

◀ לאור מספר הנפגעים הגבוה הכריזו הסהר האדום ומשרד הבריאות הפלסטיני **על מצב חירום בכל המוקדים הרפואיים ובתי החולים ברצועה** (חשבון הטוויטר שבכת קדס, 30 במרץ 2018). הזרוע הצבאית של חמאס הודיעה לכל אנשיה על מבצע תרומת דם בצפון הרצועה (חשבון הטוויטר פאל אינפו, 30 במרץ 2018). משרד הבריאות קרא אף הוא לכל התושבים לתרום דם (חשבון הטוויטר פאל אינפו, 30 במרץ 2018). ועדת התיאום העליונה של צעדת השיבה וביקשה ממצרים לפתוח את מעבר רפיח כדי לאפשר להעניק לפצועים טיפול מחוץ לרצועה (אלקדס, 1 באפריל 2018).

◀ **דובר משרד הבריאות ברצועה, אשרף אלקדרה,** אמר כי משרד הבריאות ביקש פעם נוספת מכל המוסדות והארגונים הבינלאומיים לספק במהירות תרופות וציוד לחדרי מיון לניתוחים ולטיפול נמרץ בשל מחסור חמור בתרופות וציוד רפואי (שהאב, 6 באפריל 2018). נמסר כי שלוש משלחות רפואיות של מתנדבים הגיעו לרצועת עזה לטיפול בפצועים מצרפת, ארה"ב ומאוסטרליה (דניא אלוטן, 7 באפריל 2018).

מספר ההרוגים ושיעור פעילי הטרור בהם⁴

◀ סה"כ נהרגו באירועים מאז ה-30 במרץ 2018 31 פלסטינים. **רוב ההרוגים (19) זוהו כשייכים לזרועות הצבאיות של חמאס וארגוני טרור נוספים.** **רובם נהרגו במהלך עימותים אלימים עם כוחות צה"ל חלקם בעת שביצעו פעילות טרור,** על פי הפירוט הבא:

◆ **ב-30 במרץ** נהרגו 21 פלסטינים, בתוכם פעילי חמאס. שישה מהם נהרגו בתגובה של צה"ל לפעילות טרור.

◆ **בין 31 מרץ ל-5 באפריל 2018** נהרגו שני פעילי חמאס.

◆ **ב-6 באפריל 2018** נהרגו תשעה פלסטינים, ובתוכם פעילי חמאס, בפעילות אלימה בקרבת הגדר.

⁴ מסמך המפרט את זהות ההרוגים ייצא בנפרד ע"י מרכז המידע בתום בדיקה.

חמאס הזדרזה להעניק פיצויים למשפחות הנפגעים לדברי חאזם קאסם, דובר חמאס, **שילמה חמאס לכל משפחת הרוג 3,000 דולרים, לכל משפחת פצוע באורח קשה 500 דולרים ולמשפחת פצוע באורח בינוני 200 דולרים.** זאת, בהתאם לקטיגוריות שהגדיר משרד הבריאות. לדבריו הסיוע מוענק במסגרת "האחריות החברתית והלאומית של חמאס" (אתר חמאס, 5 באפריל 2018). **הערה:** מענקים אלו ניתנו "אד הוק" **במטרה לדרבן את הפעילות האלימה,** וזאת **בנוסף לסיוע** שמשפחות ההרוגים והפצועים מקבלות מרשות הפלסטינית.

מעורבות חמאס

במהלך ההכנות לצעדה נמנעה חמאס מלעמוד בקדמת הבמה, אך לאחר שהחלו האירועים **היא נטלה לידיה את המושכות במגמה לנצלם לצרכיה הפוליטיים וההסברתיים** (כפי שנותח בפרק הראשון). חמאס השקיעה כספים ועודדה את ההמונים לקחת חלק באירועים. חמאס הייתה זו שארגנה את ההסעות למוקדי ההפגנות. במחנות האוהלים התקיימו פעילויות בנוכחות בכירי חמאס ביניהם **אסמאעיל הניה** ראש הלשכה המדינית של חמאס, **יחיא אלסנואר** ראש הלשכה המדינית ברצועת עזה, ח'ליל אלחיה, סגן ראש הלשכה המדינית **ותופיק אבו נעים,** אחראי מנגנוני הביטחון (ערוץ אלאקצא, 30 במרץ 2018).

יחיא אלסנואר, ראש הלשכה המדינית של חמאס ברצועה, נושא נאום באחד המאהלים ומשלהב את ההמון באומרו, כי הם אינם מפחדים למות למען אללה ולמען המולדת ולמען המקומות הקדושים. הוא גם ציין בדבריו, כי עוד לחץ על עזה יביא לפיצוץ (ערוץ אלג'זירה ביוטיוב, 6 באפריל 2018)

מימין: מחמוד אלזהאר, בכיר חמאס, מחבק ומצטלם עם המשתתפים בצעדה מזרחית לעזה. משמאל: תופיק אבו נעים, מפקד כוחות ביטחון הפנים של חמאס ברצועה, מבקר בצעדת השיבה במזרח הרצועה (חשבון הטוויטר PALINFO, 6 באפריל 2018)

◀ **אסמאעיל הניה ערך, בראש משלחת בכירי חמאס, ביקור בבתי משפחות הפלסטינים שנהרגו.** במהלך הביקור אמר הניה, כי צעדת השיבה הייתה האירוע הגדול ביותר מבחינה עממית ומבחינה ציבורית "מזה שבעים שנה". הוא בירך את השהידים וציין כי צעדת השיבה לא תיעצר **עד שהם יגיעו לירושלים ולמסגד אלאקצא** (ערוץ אלאקצא, 1 באפריל 2018). במקביל, גינה אסמאעיל הניה את "מדיניות התוקפנות מצד הכיבוש" שכן לדבריו הצעדה נערכה "בדרכי שלום" וההוכחה לכך היא השתתפותם של הילדים באירועים. לדבריו לא היה שום מקרה שהצדיק את מותם של תושבי הרצועה במהלך האירועים (אלקדס, 2 באפריל 2018).

אסמאעיל הניה, ראש הלשכה המדינית של חמאס, מנחם את אחת ממשפחות ההרוגים (חשבון הטוויטר PALINFO, 4 באפריל 2018)

יחיא אלסנואר, ראש הלשכה המדינית של חמאס ברצועה, מבקר פעם נוספת במחנות האוהלים הסמוך לגדר (חשבון הטוויטר PALINFO, 8 באפריל 2018)

הסתה לאלימות ולשנאה

נאומיהם המשלהבים של בכירי חמאס, ריבוי פעילי חמאס בקו הראשון של המפגינים בקרבת הגדר וכתוצאה מכך ריבוי ההרוגים בקרב פעילי חמאס, ריבוי מעשי האלימות שהתבצעו ע"י המפגינים בקרב הגדר וביצוע פיגועי טרור במהלך האירועים – **כל אלו מוכיחים בעליל, כי ההתבטאויות (כולל מצד פעילי חמאס) בדבר צעדה שתתבצע בדרכי שלום, ללא מעשי אלימות, היו מילים ריקות ללא שום כוונה אמיתית מאחוריהן. הנהגת חמאס איפשרה, ולהערכתנו תמשיך לאפשר, את החיכוכים האלימים ופעולות הטרור בקרבת הגדר ואינה עושה מאמץ אמיתי לבלום אותם, לפחות כל עוד העימות עם צה"ל ממשיך להיות מבוקר ומאוטר.**

◀ אף על פי שחמאס הנחתה את הדרשנים במסגדים להציג את האירועים כבלתי אלימים (בהתאם לקו ההסברה השקרי שלה) היו גם דרשנים שהסיתו את הציבור העזתי לאלימות ולעימותים נגד צה"ל. הבולט שבהם היה **שיח' מחמד צאלח אבו רג'ב, שבדרשת יום השישי שנשא בח'זאעה (מזרחית לח'אן יונס) כשבוע לפני הצעדה הוא המשיל את צעדת השיבה למונח מהקוראן המסמל את "מערכת ההחרבה" של היהודים כאשר הם ישובו לחטוא (סורת אלאסרא'; פסוק 7). בהקשר הנוכחי מהווה מונח זה קריאה להשמדת ישראל. הקטע מהדרשה אותר בדפי פייסבוק המזוהים עם חמאס.**

◀ ב-30 במרץ 2018 **יצא שיח' מחמד צאלח לשטח ונשא דרשה בפני המוני בני אדם ממזרח ח'אן יונס. בדברים שנשא שם דיבר נגד היהודים וארה"ב תוך שהוא משלהב את ההמונים. אבו רג'ב עודד את קהל שומעיו ליישם את זכות השיבה: "עזה לא תכרע ברך", כאן פלסטין ו"הכובש" יסולק וקריאות "ח'יבר ח'יבר הוי יהודים, חיילי מחמד חוזרים" (יוטיוב, 30 במרץ 2018).**

שיח' מחמד צלאח אבו רג'ב, דרשן ממזרח ח'אן יונס, משלהב את ההמונים במהלך אירועי הצעדה (יוטיוב, 30 במרץ 2018).

מימין: תמונת הפרופיל בדף הפייסבוק של שיח' מחמד צלאח אבו רג'ב בה הוא נראה אוזח בסכין ומעודד לדקור יהודים (דף הפייסבוק של השיח' מחמד צלאח אבו רג'ב, 14 באוקטובר 2015). משמאל: דגל פלסטין עם צלב קרס, שהוצב סמוך לגדר הביטחון (חשבון הטוויטר של אופיר גנדלמן, 6 באפריל 2018)

התבטאויות בולטות של בכירי חמאס

- ◀ **יו"ר הלשכה המדינית של חמאס, אסמאעיל הניה**, במהלך אירועי הצעדה: "היום עמנו יצא להגיד לטראמפ: לא נוותר על ירושלים, אין תחליף לפלסטין, אין פתרון אלא באמצעות השיבה; אין עתיד לאויב על אדמתנו". ימים ספורים לפני "צעדת השיבה" התבטא הניה (26 במרץ 2018): **"כולם יודעים שעזה היא לוע הר געש שעשוי להתפרץ ואיש לא יכול לחזות את תוצאות הפיצוץ הזה והשלכותיו על האזור כולו"**.
- ◀ **יחיא אלסנאר, ראש הזרוע הצבאית של חמאס**, התבטא במהלך האירועים ב-30 במרץ 2018: "צעדת השיבה הגדולה היא מסר מעמנו הפלסטיני לאלו המטילים עלינו מצור לחשב מחדש את צעדיהם; **צעדת השיבה תימשך ולא תיעצר עד שנגיע לרגע ההכרעה שבו נעקור את הגבולות בני-החלוף האלה**; צעדת השיבה היא התיקון לדרך הנכונה, שלפיה אין לוותר, וקיימת נכונות להקרבה למענה".
- ◀ **ח'ליל אלחיה, בכיר חמאס**, במהלך ההכנות לאירועים (21 במרץ 2018): **"צפוי פיצוץ מצד העם הפלסטיני... אם הוא יקרה, אנו נפנה את הפיצוץ אל עבר הכיבוש (הישראלי)"**. בעת ביקורו במחנה האוהלים של "צעדת השיבה הגדולה" אמר: "יארך הזמן באשר יארך, נשמות מתינו יקשטו את האדמה המבורכת הזו. המתנו זמן רב אך מועד השיבה המבורכת מתקרב; האויב לא יסיט מדרכו את העם הפלסטיני במסגרת מלחמה המגן שלו והג'האד שלו".

ארגון האוכלוסייה

◀ בעקבות הפגנות ה-30 במרץ 2018 ותוצאותיהן החלו המרגונים ברצועת עזה למנף את הישגי האירוע במטרה **לעודד את הציבור להשתתף באירועים הבאים**. ברחבי רצועת עזה נשמעו קריאות לתושבים להגיע לאזורי החיץ ולמוקדי האוהלים. כמו כן הוזמן הציבור לקחת חלק בעצרות זיכרון להרוגים. ברשתות החברתיות פורסמו רעיונות חדשים להפגנות ובראשם הבערת צמיגים בסמוך לגדר ושימוש במראות (רעיונות שמומשו ב-6 באפריל 2018).

◀ רעיונות נוספים שהועלו, העלולים להתממש הלכה למעשה, היו: **הפעלת אזעקות באמצעות רמקולים כדי לבלבל את תושבי הישובים הסמוכים לרצועה**; שימוש בדליים לכיסוי רימוני גז הנורים ע"י צה"ל ושימוש בזיקוקי דינור. המפגינים התבקשו שלא להגיע בפנים חשופות אלא לעטות כיסוי על רקע הדיווחים כי צה"ל עושה שימוש במצלמות לזיהוי תווי פנים כדי לאתר פעילים צבאיים ולחסלם (ערוץ אלאקצא, 4 באפריל 2018). כמו כן הוקמו סוללות עפר נוספות להגנה על המפגינים מפני ירי (מען, 4 באפריל 2018). בעמוד הפייסבוק של צעדת השיבה הגדולה פורסם **רעיון להעביר רהיטים ולהביא זקנים נשים וטף במשאיות לקרבת הגבול** (דף הפייסבוק של צעדת השיבה, 5 באפריל 2018).

גילויי ביקורת בקרב התושבים והמארגנים

◀ למרות ההיענות הגבוהה יחסית להשתתפות בהפגנות בשני ימי השישי ברשתות החברתיות הושמעה גם **ביקורת של הציבור כלפי חמאס ומארגני הצעדה**. בין ביטויי הביקורת שהושמעו: "העניים עמדו בחזית ונפצעו נהרגו בעוד שהעשירים יכלו לשבת בבתיהם בבטחה", "הופנתה קריאה לראות בנים של בכירי חמאס בהפגנות מה שהצריך את פעילי חמאס להיות נוכחים בשטח ואף להביא את בני משפחותיהם. כמו כן נמתחה ביקורת על מספר ההרוגים הרב לאחר שדובר על צעדה בטוחה ובלתי אלימה.

◀ בדף הפייסבוק של "צעדת השיבה הגדולה" פורסם פוסט מאת ג'מיל עבד אלנבי היוצא נגד אותם הצעירים המסכנים את חייהם עד כדי מוות. **לטענתו, המולדת רוצה אותם חיים ולא מתים** (דף הפייסבוק של "צעדת השיבה הגדולה", 3 באפריל 2018). בנוסף, פורסמה קריאה לצעירים הפלסטינים **לשמור על חייהם ולא לסכן עצמם** (דף הפייסבוק של "צעדת השיבה הגדולה", 3 באפריל 2018).

צילום מסך של הפוסט מאת ג'מיל עבד אלנבי היוצא נגד הצעירים המסכנים את חייהם עד כדי מוות. המולדת רוצה אותם חיים ולא מתים (דף הפייסבוק של "צעדת השיבה הגדולה", 3 באפריל 2018)

◀ מעבר לביקורת במישור העממי נראה גם, כי העימותים עם כוחות צה"ל וריבוי ההרוגים והפצועים בקרב המפגינים הפלסטינים **עוררו את כעסם של מארגני הצעדה** (שעל פי דבריהם נועדה להתבצע ללא אלימות וללא עימותים עם כוחות הביטחון הישראליים). יתכן כי מתחת לפני השטח קיימים **מתחים בין פעילים שהאמינו כי ניתן לקיים את האירועים ללא אלימות לבין חמאס וארגוני הטרור שהתנהלותם הלהיטה את הרוחות והביאה לריבוי ביטויי האלימות.**

◀ כך למשל **אחמד אבו רתימה, דובר צעדת השיבה הגדולה**, כתב בעמוד הפייסבוק שלו כי הרעיון להשתמש בצמיגים ומראות אינו עולה בקנה אחד עם עקרונות צעדת השיבה וכי הוא גובש מתוך הנחה שיהיו עימותים עם כוחות צה"ל **מה שסותר, לדבריו, את עקרון ההפגנה הלא אלימה במרחק של 700 מ' מהגדר** (עמוד הפייסבוק של אבו רתימה, 3 באפריל 2018). בעמוד הפייסבוק של צעדת השיבה פורסם פוסט בו מסר לצעירים הפלסטינים: **"אנחנו רוצים אתכם מעל האדמה ולא מתחתיה"** (עמוד הפייסבוק של צעדת השיבה הגדולה, 2 באפריל 2018).

◀ **"ועדת התיאום הבינלאומית של הצעדה" פרסמה הודעה** בה ציינה כי חמאס הלהיבה את הציבור וסייעה להצלחת הצעדה. בו בזמן הביעה ההודעה דאגה מ"התנהלות אינדיבידואלית" הסותרת את תכנית הצעדה ואופייה **במיוחד פעילותם של רעולי הפנים המסיתים את הצעדה מהתנהלותה בדרכי שלום** (דף הפייסבוק של צעדת השיבה הגדולה, 6 באפריל 2018).

תוכניות להמשך

◀ מארגני הצעדה מתכוונים לחזור על הפעילות על גבול הרצועה **מידי שישי עד ל-15 במאי ("יום הנכבה")**. כדי לשמר את המומנטום הוכרזו הפגנות יום שישי ה-13 באפריל 2018 כיום "שריפת דגלי ישראל".

הרשות הלאומית העליונה של צעדת השיבה השיקה האשטאג לקראת יום השישי הקרוב **בו היא קוראת**

לשרוף את דגלי ישראל (חשבון הטוויטר PALINFO, 8 באפריל 2018)

◀ דף הפייסבוק הרשמי של הצעדה פרסם רעיון שגובש לימי שישי הבאים ביניהם יום שישי של **"מפתח**

השיבה". כמו כן הועלה רעיון לארגן שרשרת אנושית של מיליון בני אדם מרפיח ועד בית ח'אנון, שישי של

לפיידים ועוד (דף הפייסבוק של הצעדה, 5 באפריל 2018).

האשטאג שהשיקה הרשות הלאומית העליונה של צעדת השיבה לקראת יום השישי הקרוב **בו היא קוראת לשרוף את דגלי ישראל** (חשבון הטוויטר PALINFO, 8 באפריל 2018)

ממדי התמיכה החיצונית

הרשות הפלסטינית

◀ **מחוץ לרצועת עזה נרשמו אירועים בודדים בלבד לציון "יום האדמה"**. ביהודה ושומרון היו **מחאות**

בהיקף מצומצם והשקט היחסי נשמר, למרות שבעבר צוין "יום האדמה" ביהודה ושומרון במחאות ועימותים

במוקדים רבים. ב-30 במרץ 2018 היו הפגנות בהם השתתפו כ-1,200 פלסטינים במספר מוקדים. נמסר על

14 פצועים. ב-6 באפריל 2018 התקיימו הפגנות בכמה מוקדים בהן השתתפו מספר מאות מפגינים. גם

ביהודה ושומרון נענו לקריאה להצתת צמיגים ואותרה עלייה במספר הצמיגים שהוצתו אם כי לא משמעותית.

◀ בתגובה למותם של פלסטינים רבים באירועי הצעדה ברצועת עזה הכריז אבו מאזן על 31 במרץ 2018 על

יום אבל ושבתת מסחר וסגירת בתי הספר והאוניברסיטאות (ופא, 30 במרץ 2018). **מעבר לכך נמנע אבו**

מאזן מביטויי תמיכה והזדהות עם האירועים. גם כלי התקשורת של הרשות הפלסטינית שמרו על פרופיל

נמוך בסיקור האירועים.

ישראל ומדינות ערביות הגובלות עמה

◀ הקריאות שהופנו מהרצועה לפלסטינים במדינות הגובלות בישראל לערוך הפגנות דומות לא זכתה להיענות רבה. בלבנון אותרה פעילות תמיכה מועטה בלבד בכפר במארון אלראס (שבקרבת הגבול) ובסוריה במחנה הפליטים ח'אן אלשיח'. ערביי ישראל, שאותם ניסו מארגני הצעדה לגייס, קיימו הפגנת תמיכה בסח'נין. נראה כי המדובר באירועים מקומיים, מצומצמים בהיקפם, שזכו לתהודה תקשורתית מעטה. חמאס פרסמה תמונות של עצרות הזדהות שהתקיימו בלונדון, בניו-יורק ומול שגרירות ישראל באתונה, אך האירועים היו מצומצמים ולא זכו לתהודה משמעותית (חשבון הטוויטר PALINFO, 7 באפריל 2018)

תהלוכת הזדהות של ערביי ישראל בסח'נין עם ההרוגים ברצועה (חשבון הטוויטר PALINFO, 7 באפריל 2018).

מימין: תהלוכת הזדהות בלונדון עם צעדת השיבה הגדולה. משמאל: תהלוכת הזדהות עם תושבי הרצועה מול שגרירות ישראל באתונה (חשבון הטוויטר PALINFO, 7 באפריל 2018).

הפגנת תמיכה בניו יורק בצעדת השיבה
(דף הפייסבוק של "צעדת השיבה הגדולה", 7 באפריל 2018)

הזירה הבינלאומית

◀ בזירה הבינלאומית היו כמה גילויי הזדהות עם הפלסטינים והושמעו גינויים כלפי ישראל על השימוש **הלא מידתי בכוח**. מזכ"ל האו"ם והנציבה העליונה של האיחוד האירופאי קראו לחקור את האירועים באמצעות ועדות חקירה עצמאיות ושקופות. **מועצת הביטחון ערכה פעמיים כינוסי חירום** ביוזמת כוויט לגינוי פעילות ישראל. **בשתי הפעמים נבלם הגינוי בשל התנגדות של ארה"ב** (ושינגטון פוסט, 6 באפריל 2018).

◀ **פאטו בנסודה, התובעת הכללית של בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC)**, פרסמה הודעה על המצב ברצועת עזה בה קראה לצדדים להימנע מאלימות. בנסודה הדגישה בהודעתה כי אלימות נגד אזרחים ושימוש בתחמושת חיה לעבר מפגינים עשויים להיחשב כפשע על פי בית הדין הבינלאומי (אמנת רומא). כמו כן ציינה כי השימוש באזרחים להגנה על פעילות צבאית (רמז לחמאס) עשוי להיחשב גם הוא כפשע שבגיניו ניתן לפתוח בחקירה ראשונית. בנסודה הזכירה בהודעתה כי המצב בפלסטין מצוי תחת בדיקתה וכי כל פשע חדש לכאורה יכול להיות מטרה לעיונה, **לרבות האירועים האחרונים והאירועים המתוכננים להתרחש בתקופה הקרובה**. התובעת הדגישה, כי משרדה יתעד כל הפעלת כוח בלתי חוקית והדגישה את סמכותה להעמיד לדין על מי שיעשה כן (רויטרס, 8 באפריל 2018).

◀ **ריאצ' מנצור, נציג הרשות באו"ם**, אמר כי למרות "התרשלותה" של מועצת הביטחון בעניין חקירת האירועים ימשיכו הפלסטינים לנסות לפעול באמצעותה עם זאת הוא ציין כי יש להם גם אפשרויות נוספות ביניהם מועצת זכויות האדם העצרת הכללית של האו"ם, בית הדין הבינלאומי בהאג ומזכ"ל האו"ם שיכול להקים ועדה שתחקור את זכויות הפלסטינים (אלערביה אלחדת', 7 באפריל 2018).

רפיק אבו צ'לפה, מתאם הועדה המשפטית של צעדת השיבה הגדולה, אמר כי **הם החלו לפעול כדי לתבוע את צה"ל על "פשעיו"**. לדבריו הם קיימו מגעים עם גורמים מקומיים ערביים ובינלאומיים רבים כדי להסכים על צעדים שינקטו להעמדה של ישראל לדין בבית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC). במסגרת זאת הם **מרכזים ומתעדים את כל הסרטונים התמונות וההקלטות הקשורות לאירועים לדבריו ההוכחות שברשותם מספיקות כדי לפתוח בחקירה בינלאומית נגד צה"ל** (אלרסאלה.נט, 4 באפריל 2018).